

Kraftsamling för psykisk hälsa ökar kunskapen om orsakerna

En bra anpassad vård för psykospatienter kan leda till färre antal självmord, ett ökat välbefinnande och ett mindre behov av neuroleptika. Det visar de första resultaten i det s k fallskärmsprojektet, i vilket 19 psykiatriska kliniker runt om i landet deltar.

Fallskärmsprojektet är nu en del av verksamheten inom enheten för psykisk hälsa, en nystartad storsatsning inom Samhällsmedicin i Stockholms läns landsting.

Samhällets kostnader för sjukskrivningsdagar till följd av psykiska besvär väntas öka med 7 miljarder under år 2000 jämfört med 1999, enligt Riksför-säkringsverket. Trenden måste brytas, men det saknas bra metoder för förebyggande arbete. Metodutveckling och utbildning är därför A och O för den nya enheten för psykisk hälsa. Enhetens projekt, som tidigare legat under separata enheter inom den samhällsmedicinska organisationen, innefattar ofta såväl kliniker regionalt i Stockholm som kliniker runt om i landet.

Överläkare Abbe Schulman är chef för den nya enheten. Han menar att en kraftsamling som denna skapar unika förutsättningar att studera såväl riskfaktorer som »friskfaktorer» i samhället.

– Vår målsättning är att kartlägga förekomsten av psykisk ohälsa och försöka belysa samband mellan ohälsa och bakgrundsfaktorer. En viktig del som vi lyckats få med i enheten är den psykiatriska epidemiologin. Den är en grundförutsättning för att förstå psykisk sjukdom, säger Abbe Schulman.

Största studien i sitt slag

I samband med enhetens invigning i slutet av oktober avrapporterades resultat från ett antal studier som ännu pågår. En av dessa är det s k fallskärmsprojektet, som leds av professor Johan Cullberg. Fallskärmsprojektet är ett nationellt vårdutvecklings- och forskningsprojekt och innefattar 19 kliniker från Malmö i söder till Skellefteå i norr. 173 unga patienter som insjuknat i en psykos åren 1996–97 ingår idag i fall-

skärmsprojektet, som internationellt sett är den största studien i sitt slag. Gruppen jämförs dels med en retrospektiv patientgrupp bestående av 72 patienter, samt en prospektiv grupp bestående av 61 patienter.

Syftet med fallskärmsstudien är att utröna om en bättre anpassad vård leder till att långvariga psykotiska funktionshinder kan förhindras eller mildras, och till att den antipsykotiska medicineringen kan minskas. Bättre anpassad vård bygger i det här fallet på sex principer: tidiga preventiva åtgärder (att tidigt sätta in behandling), ge behandlingen en kris- och psykoterapeutisk inriktning, tidigt engagera patientens familj i behandlingen, erbjuda kontinuitet och lättillgänglighet till kliniken, rikta in den farmakologiska behandlingen på den lägsta effektiva dosen, samt erbjuda 24-timmarsvård i ett mindre behandlingshem vid behov.

Bra anpassad vård gav effekt

Den första utvärderingen visar att antalet fullbordade självmord är 4–5 procent lägre i behandlingsgruppen jämfört med kontrollgrupperna. Dessutom är den subjektiva tillfredsställelsen högre och den sociala kontakten bättre i behandlingsgruppen, vilket bland annat resulterat i att fler patienter återgått till arbete/studier än motsvarande andel i kontrollgrupperna. Behovet av slutna psykiatrisk vård har också varit lägre, liksom de doser av neuroleptika som patienterna behövt.

– Men det här är en ettårs-uppföljning. Efter 3–5 år har vi säkrare resultat, det tar så lång tid innan man normalt ser skillnaderna av olika behandlingar, säger professor Johan Cullberg.

I Sverige lever cirka 4 000 patienter med diagnosen schizofreni. Många av dessa skulle ha sluppit att insjukna om medveten varit större rörande betydelsen av preventiva åtgärder. Epidemiologiska studier har exempelvis visat att störningar före och under förlossningen ökar risken med 4–5 procent för att senare i livet utveckla schizofreni. Därför är en förbättrad förlossnings- och mödravård viktig, menar Johan Cullberg.

Men till stor del handlar ökningen av psykisk ohälsa i samhället om människor med ganska diffusa symtom, som i många fall inte kommer till sjukvårdens

FOTO: HANS PETERSSON

Överläkare Abbe Schulman är chef för den nystartade enheten för psykisk hälsa i Stockholm.

– Det har funnits många som sysslat med frågan om psykisk hälsa, men det har varit en splittrad verksamhet och nu kan vi på ett helt annat sätt än tidigare berika varandras arbete.

känedom. För att kartlägga förekomst av psykisk ohälsa och vårdbehov krävs befolkningsstudier, och en unik sådan är det s k PART-projektet (psykisk hälsa, arbete, relationer). I enkäter och intervjuer har 10 400 slumpvis utvalda personer i åldern 20–65 år i Stockholms län besvarat frågor om riskfaktorer och symtom på psykisk ohälsa.

Överläkare Ingvar Lundberg, som delar sin arbetstid mellan enheten för psykisk hälsa och den yrkesmedicinska enheten vid Huddinge sjukhus, arbetar med PART-projektet.

– Vid intervjuade 1 100 personer, som i enkäten uppvisat tecken på psykisk sjukdom. Vi kunde konstatera att 291 av dessa hade psykiatriska symtom, främst panikattacker – som förvisso endast betecknas som en diagnos inom forskningen – samt depression, missbruk och specifika fobier, berättade Ingvar Lundberg vid invigningen av enheten för psykisk hälsa.

För att förstå vilka faktorer som kan leda till psykisk sjukdom kommer de som ingår i PART-projektet att följas upp med jämna mellanrum. Uppföljningarna kan kanske även ge vissa svar på hur länge en person kan leva med diffusa symtom innan dessa leder till en psykisk sjukdom, eller om personen på egen hand kan hitta sätt att hantera problemen.

Peter Örn